

VÝUKOVÉ METODY

A decorative graphic consisting of a teal horizontal bar at the top, followed by a white area with a fine dotted pattern. On the right side, there are several horizontal lines of varying lengths and colors (teal, white, teal) that create a layered, modern look.

Kritéria pro didaktickou účinnost výukové metody:

1. Předává informace a dovednosti obsahově nezkreslené.
2. Je formativně účinná, tj. rozvíjí poznávací procesy.
3. Je racionálně a emotivně působivá, tj. strhne, aktivuje žáka k prožitku učení a poznávání.
4. Respektuje systém vědy a poznání.
5. Je výchovná, tj. rozvíjí morální, sociální, pracovní a estetický profil žáka.
6. Je přirozená ve svém průběhu i důsledcích.
7. Je použitelná v práci, ve skutečném životě, přibližuje školu životu.
8. Je adekvátní žákům.
9. Je adekvátní učitelům.
10. Je didakticky ekonomická.
11. Je hygienická.

Klasifikace metod výuky - dělení I

- Klasifikace metod výuky podle I. J. Lernerera vychází z charakteru poznávacích činností žáka.

Informačně – receptivní metoda

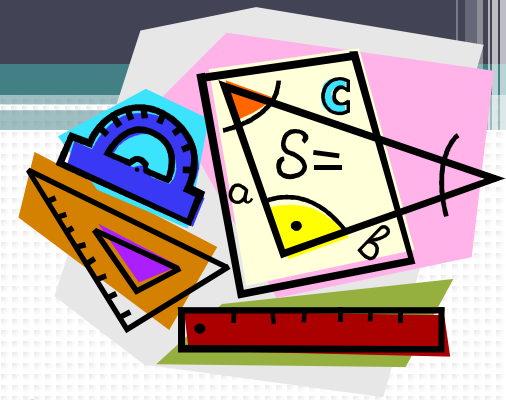
- Spočívá v předávání hotových informací učitelem a její vnímání a zapamatování žáky. Realizuje se formou výkladu, vysvětlováním, popisem; pomocí tištěného textu, učebních pomůcek (obrazů), demonstračních pokusů, poslechem atd.

Reproduktivní metoda

- Podstatou je organizované opakování. Učitel konstruuje systém učebních úloh – jejich plnění lze realizovat ústní reprodukcí, opakovacím rozhovorem, čtením, psaním, řešením učebních úloh, napodobováním jazykových modelů, čtením map, rýsováním schémat atd.

Metoda problémového výkladu

- Žáci musí vyřešit učitelem zadaný problém, tj. úkol, k němuž se dopravují na základě algoritmu postupu:
  1. Vyjasnění, v čem problém spočívá a určení neznámých hledaných veličin.
  2. Rozbor problému, hledání i studium argumentů a informací použitých pro řešení.
  3. Vytyčení možného postupu řešení (i více).
  4. Výběr nejpravděpodobnějšího řešení a jeho postupné uskutečňování.
  5. Ověření realizovaného řešení, jeho potvrzení či vyvrácení a následně modifikace řešení.

Heuristická metoda

- Pro řešení úkolu je nutné znát předešlé etapy postupu. Metoda zajišťuje osvojování zkušeností z tvořivé činnosti – učitel konstruuje úlohy tak, aby znamenaly pro žáky určitou obtíž, vyžadovaly samostatné řešení. Učitel společně s žáky (oba aktivně) určuje jednotlivé kroky řešení problému.

Výzkumná metoda

- Žáci hledají samostatně řešení na učitelem vybranou učební úlohu. Aktivita učitele ustupuje do pozadí. Součástí metody je zkoumání. Podle Lernerera je efektivnost této metody dána intelektuálním rozvojem žáků (samostatnost při zkoumání a řešení snadných i složitějších problémů). Podle Bloomovy taxonomie se řadí do roviny analýzy, syntézy, hodnotícího posouzení.

Klasifikace metod výuky - dělení II

- **Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický**

I. Metody slovní:

1. monologické metody (popis, vysvětlování, vyprávění, přednáška, výklad),
2. dialogické metody (rozhovor, diskuse, dramatizace),
3. metody práce s učebnicí, knihou.

II. Metody názorně demonstrační:

1. pozorování předmětů a jevů,
2. předvádění (předmětů, modelů, pokusů, činností),
3. demonstrace obrazů statických,
4. projekce statická a dynamická.

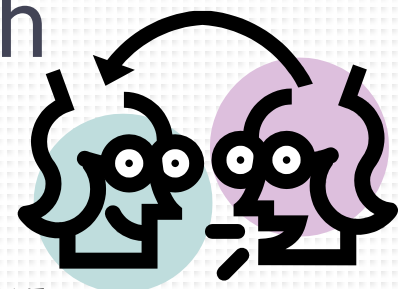
III. Metody praktické:

1. nácvik pohybových a pracovních dovedností,
2. žákovské laborování,
3. pracovní činnosti (v dílnách, na pozemku),
4. grafické a výtvarné činnosti.

- **Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický**
  - I. Metody sdělovací.
  - II. Metody samostatné práce žáků.
  - III. Metody badatelské a výzkumné.
- **Struktura metod z hlediska myšlenkových operací – aspekt logický**
  - I. Postup srovnávací.
  - II. Postup induktivní.
  - III. Postup deduktivní.
  - IV. Postup analyticko-syntetický.
- **Varianty metod z hlediska fází výuky**
  - I. Metody motivační. I
  - II. Metody expoziční.
  - III. Metody fixační.
  - IV. Metody diagnostické (rozpoznávací).
  - V. Metody aplikační.
- **Varianty metod z hlediska výukových forem a prostředků – aspekt organizační**
  - I. I. Kombinace metod s vyučovacími formami.
  - II. II. Kombinace metod s vyučovacími pomůckami.

Stručná charakteristika některých metod výuky

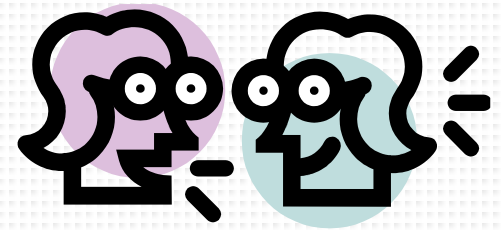
Metody slovní

- Slovo je pro učitele nástroj nejefektivnějšího a nejrychlejšího přenosu požadovaných informací. Jedná se o nejčastěji využívané metody, odvozují se od výkladu.

A. *Slovní metody monologické*

- Vysvětlování se používá, když se učitel nemůže opřít o předchozí žákovské zkušenosti. Vyhovuje u metody problémového výkladu a metody heuristické.
- Přednáška prezentuje poznatky v souvislém, logicky utříděném a jazykově bezchybném projevu. Má tři části: úvod, výkladová část a závěrečná část.
- Vyprávění zprostředkovává vědomosti výpravným, citově podbarveným způsobem, např. při literatuře nebo dějepisu. Z didaktického hlediska je účinná tehdy, když se ve výuce sledují kognitivní i afektivní cíle.
- Instruktaž prezentuje žákům slovní nebo písemnou formou určitý objekt a postupně způsob činnosti s ním - teoretický úvod.

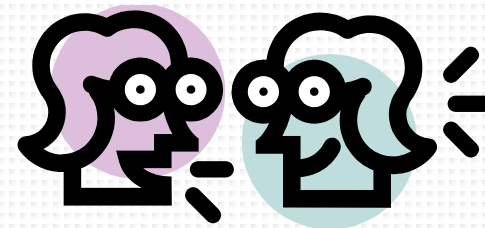
Metody slovní

B. Slovní metody dialogické

- Jsou založeny na rozdělení komunikační aktivity mezi učitelem a žáky.
- Následující tři faktory vystihují podstatu dialogu:
  1. Dialog je zaměřen na zcela určitý cíl.
  2. V dialogu dochází k vzájemnému ovlivňování účastníků (znalostí, postojů, schopnosti vést dialog).
  3. Při dialogu se vytvářejí a přetvářejí, ale také se v něm odrážejí vzájemné vztahy mezi účastníky.

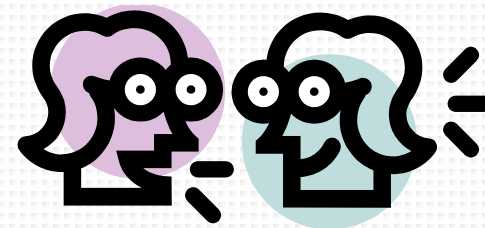
Metody slovní

B. Slovní metody dialogické

- Rady učitelům pro získání funkčních dovedností ve vedení dialogu se žáky:
  1. **Naslouchání** vyžaduje souhrnné využití všech smyslů posluchače pro odpověď na chování jiné osoby. Učitel věnuje svoji pozornost také pozorováním verbálních i neverbálních podnětů žáka (např. spojení myšlenek, posuny či mezery v konverzaci, úvodní a závěrečné poznámky, skryté významy).
  2. **Odrážení** je téměř doslovné opakování toho, co řekla jiná osoba. Tak se učitel ujistí, zda slyšel žáka správně a současně ujistí žáka, že učitel obdržel jeho výpověď.
  3. **Vyjasňování** je podobné interpretaci. Jde o opětovné prohlášení toho, co žák řekl. Učitel tak může spojovat myšlenky žáků, formulovat nové pojmy a jejich porozumění.
  4. **Tázání se** - učitel se pokouší pochopit myšlenky žáků o určeném tématu.
  5. **Hledání příkladů** - pro žáky jednodušší uvést příklad nebo ilustraci pro vyjádření abstraktního pojmu nebo myšlenky.

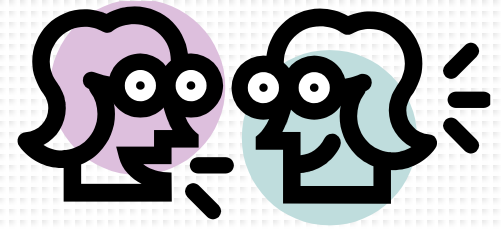
Metody slovní

B. Slovní metody dialogické

- **Rozhovor** vyžaduje od učitele dovednosti formulovat otázky, a to stručně, srozumitelně, jazykově správně, variabilně (proměnně). Žák by měl odpovědět obsahově a jazykově správně. Účinný dialog předpokládá u všech účastníků společně akceptované téma, vhodnou atmosféru, připravenost atd.
- **Diskuse** předpokládá u všech zúčastněných určité vědomosti vztahující se k řešenému problému.
- **Dramatizace** je názorné předvedení události či příběhu děje (předvedení nějakého předem daného děje nebo rekonstrukce již proběhnuvší události). Specifické postavení má metoda sokratovská a heuristická.

Metody slovní

B. Slovní metody dialogické

- **Sokratovská metoda.** V podstatě si žák - pomocí vhodných učitelem daných otázek - vybavuje dřívější vědomosti a na základě jejich nových kombinací dochází k dalším poznatkům. Zdůrazňuje se logičnost, jasnost, jednoduchost a přesnost ve formulaci, jazyková správnost. (Analogicky ve filozofii existuje pojem „sokratovská otázka“.)
- **Heuristická metoda.** Žák je veden učitelovou otázkou k řešení problému. Pozoruje objekt, sleduje jeho strukturu, průběhové vlastnosti dějů, porovnává, hodnotí, zdůvodňuje svá tvrzení, proměřuje fakta, provádí dokumentaci. Na základě této činnosti objevuje nová fakta.

Další výukové metody

Metoda práce s učebnicí, s knihou

- Tato metoda by měla být používána ve výuce, neboť ovládá-li žák práci s textem, zvyšuje se jeho učební aktivita.

Metody názorně demonstrační

- Opírají se o přímý názor, často o pasivní pozorování jevů, jsou důležité především pro počáteční fázi poznání, které začíná často prožitkem a vjemem.

Další výukové metody

Didaktické hry

- Hra je pro žáky silným motivačním stimulem, což umožňuje zmobilizovat jejich kognitivní potenciál, zejména při soutěživých hrách. Hra má své místo ve všech vyučovacích předmětech.

Situační (případové) metody

- Podstatou je řešení problémové učební úlohy. Očekává se, že bude z nabízených řešení vybráno to nejdokonalejší – žáci se tak učí rozhodovat o vhodném řešení.

Další výukové metody

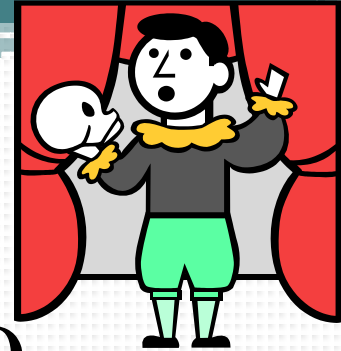
Participativní metody

- Znamenají účast na něčem. Základem je důsledný důraz na předvádění. Mezi tyto metody patří zejména:

1. dialog v celé skupině,
2. simulovaný dialog,
3. dialog založený na písemných otázkách,
4. dialog v kruhu,
5. situační či případové metody,
6. inscenační metody (metody hraní polí),
7. brainstormingové metody.

Další výukové metody

Inscenační metody (metody hraní rolí)

- Spočívají v simulaci stanovených situací, kdy řešení se realizuje formou hraní rolí vzdělávaných žáků. Tři stupně inscenace:
  1. *Strukturovaná inscenace* – účastníci znají jen popis situace a aktéři rámcově svou roli.
  2. *Nestrukturovaná inscenace* – účastníci a aktéři znají popis situace a inscenace se rozvíjí aktéry individuálně.
  3. *Mnohostranná inscenace* – všichni účastníci jsou aktivními aktéry, rozdělenými do menších skupin. Skupiny pak podle popisu situace realizují odděleně inscenaci.

Další výukové metody

Brainstormingové metody (burza dobrých nápadů)

- Podstata spočívá v tom, že po oznámení problému vysloví každý z účastníků bezprostředně, bez jakýchkoliv dalších úvah či zábran svůj nápad na možné řešení problému. Tak se hledá optimální řešení, přičemž se předpokládá určitá znalost a dovednost k tématu. Optimální řešení se hledá diskusí mezi učitelem a žáky, nemělo by být direktivně vybráno učitelem.

Vrstevnické vyučování – učení vyučováním

- To znamená, že žák (žáci) přednese ve výuce spolužákům některé téma nebo prezentuje jiný úkol. Učitel radí žákovi (žákům) a doporučuje, jak má svou práci připravit.

Klíčové pojmy

- výukové metody, metody slovní, metody názorně demonstrační, metody praktické, metody monologické, metody dialogické